

פתח דבר

דוח זה מציג את תוצאות הביקורת שנעשתה בשלטון המקומי בשנת 2020 וכולל ממצאי ביקורות מערכתיות וביקורות פרטניות במגוון נושאים.

עם היכנסי לתפקיד מבקר המדינה גובש החזון של משרד מבקר המדינה ונציב תלונות הציבור ולפיו -

משרד מבקר המדינה ונציב תלונות הציבור מבצע ביקורת בונה, אובייקטיבית ומכבדת, אשר מכוונת אל אתגרי העתיד, מגבירה את הנשיאה באחריות של הגופים המבוקרים, מטייבת את פעילותם, מקדמת את מילוי ייעודם ומגבירה את התועלת שהציבור יכול להפיק מהם.

משרד מבקר המדינה ונציב תלונות הציבור פועל לשם השגת ייעודו הקבוע בחוק במקצועיות, ביעילות, באופן בלתי תלוי ובשקיפות ארגונית, תוך חתירה למצוינות ולשיפור מתמיד, בהתבסס על הון אנושי איכותי וערכי.

בהתאם לחזון, דוח זה עוסק בנושאי הליבה של פעילות השלטון המקומי, בהיבטים שונים הנוגעים לביטחונם ולבטיחותם של תושבי הרשויות המקומיות, לניהול הפיננסי של הרשויות, להבטחת השירות לתושב ורווחתו ולשמירה על הסביבה. הדוח מבוסס על התחומים שנקבעו בחוק מבקר המדינה - ובוחן אם הרשויות נהגו בחיסכון, ביעילות, בשקיפות ועל פי כללי מינהל תקין. לצד זאת, ניתן דגש על שילוב ביקורות חברתיות, ביקורות פיננסיות וביקורות חדשניות, כגון בתחום הפעילות ברשתות החברתיות, בהתאם לדגשי מבקר המדינה.

להלן סקירה על אודות כמה מהנושאים שנבדקו:

בשנים האחרונות המגזר הציבורי, לרבות הרשויות המקומיות ונבחריהן, עושים שימוש רב ברשתות החברתיות המקוונות (בעיקר פייסבוק, יוטיוב, אינסטגרם וטוויטר) ומנהלים עם הציבור תקשורת בלתי אמצעית. הדבר מייעל ומקצר את העברת המסרים והמידע לציבור, אך גם גלום בו פוטנציאל לסכנות ולנזק, כגון פגיעה בזכות הפרטיות, בחופש הביטוי ובשוויון. משרדנו בדק את **השימוש של הרשויות המקומיות ונבחריהן ברשתות החברתיות** מההיבטים האלה: היקף השימוש ומטרותיו, הניהול הטכני, התכנים שמעלים הרשויות המקומיות וציבור המשתמשים ושימוש ראשי הרשויות ברשתות החברתיות. לאור ממצאי הבדיקה, המלצתי שהרשויות המקומיות ונבחריהן יעשו ברשתות החברתיות שימוש מיטבי ויעיל למיצוי הפוטנציאל הגלום בהן, באופן שיביא להגברת אמון הציבור בהן. בתוך כך על הרשויות המקומיות ונבחריהן לזכור כי בפעילותם ברשת החברתית הם כפופים לכללי המשפט הציבורי, ולכן עליהם לנקוט משנה זהירות כדי למנוע פגיעה בציבור בכללותו, ובתוכו ציבור המשתמשים ברשתות אלה. כן יש לוודא כי השימוש ברשתות החברתיות ייעשה בדרך המכבדת את הציבור ואת הנבחרים. ראוי שהנושא בכללותו ייבחן ויוסדר על ידי משרד הפנים ומשרד המשפטים. יצוין כי בשנים האחרונות ביררה נציבות תלונות הציבור במשרדנו תלונות על השימוש של אנשי ציבור וגופים ציבוריים ברשתות החברתיות. לאור הניסיון שנצבר בנושא צורפה לצוות הביקורת עובדת של הנציבות. בביצועה של ביקורת זו באו אפוא לידי ביטוי היתרונות של שילוב תפקידי מבקר המדינה ונציב תלונות הציבור במוסד אחד.

בחופי ישראל יש מצוק שאורכו 45 ק"מ. המצוק אינו יציב, ובשל כוחות הטבע ופעילות האדם הוא מתמוטט בהדרגה ונסוג מזרחה. ביקורת בנושא **התמודדותן של רשויות השלטון עם תהליכי הרס המצוק החופי** העלתה כי בחלוף תשע שנים מהחלטת הממשלה לטפל בנושא, והגם שהוקמה חברה ממשלתית ייעודית לטיפול בנושא, חלקים ניכרים מן ההחלטה לא מומשו. יתרה מכך, אין למי מהגורמים האחראים לביצוע ההגנות על המצוק תוכנית כוללת לביצוען, לרבות סדרי עדיפויות בהתאם לתקציב ולמצב הפיזי של המצוק, ואין בידיהם אומדן עדכני ומלא של

עלות ביצוע ההגנות. מרבית הרשויות המקומיות שנבדקו לא נקטו פעולות מיידיות הכרחיות להבטחת שלום הציבור בסביבת המצוק ולא הקימו את ההגנות היבשתיות הנדרשות בתחומן. החברה להגנת המצוק טרם יישמה רבים מהמיזמים שנכללו בתוכניות העבודה שלה וטרם הקימה הגנות ימיות באזורים שונים, גם באזורים שהטיפול בהם הוגדר דחוף. על הגורמים המעורבים בנושא - משרדי הממשלה, החברה להגנת המצוק והרשויות המקומיות - לקיים בחינה מקיפה של הסוגיה ושל החסמים המעכבים את יישום החלטת הממשלה ולקבל החלטות אופרטיביות בנושא, כדי לייעל את הטיפול במצוק ולמנוע עיכובים נוספים.

אחד ממוקדי הפעילות של השלטון המקומי הוא ניהול תחום התכנון והבנייה, באמצעות ועדות התכנון והבנייה, הפועלות ליד הרשויות המקומיות. נוכח חשיבות הנושא וכניסתה לתוקף של רפורמה בנושא (תיקון 116 לחוק התכנון והבנייה) ראיתי חשיבות בביצוע ביקורת מערכתית בנושא **הפיקוח על הבנייה בוועדות המקומיות לתכנון ולבנייה**. בביקורת נמצאו ליקויים מערכתיים בהיערכות של הוועדות המקומיות לפיקוח על הבנייה וכן ליקויים בפעולות האכיפה. תופעת עבירות הבנייה היא נרחבת, ותוצאתה עלולה להיות שימוש לא מושכל במשאב הקרקע, פגיעה באיכות החיים והסביבה ואף סיכון הציבור. לרוב עבירות אלו גלויות לעיני כול, ולפיכך אופן ההתמודדות עימן משפיע גם על מידת אמון הציבור בגורמי האכיפה. המלצות הדוח עוסקות בין היתר בטיוב הממשקים בין גורמי הפיקוח לגורמי התכנון בוועדות.

על פי נתוני הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים, שיעור המעורבים מקרב החברה הערבית בתאונות דרכים קטלניות גדול משיעורה של חברה זו באוכלוסייה הכללית. בפרק העוסק **בפעולות להגברת הבטיחות בדרכים בתחומיהן של רשויות מקומיות בחברה הערבית** הועלה כי כדי לקדם את הנושא יש לפעול בכמה מישורים: חינוך והסברה, שיפור התשתיות ואכיפה. כדי להקטין את מספר תאונות הדרכים והנפגעים בתחומי הרשויות המקומיות בחברה הערבית, על הרשויות המקומיות להציב את נושא הבטיחות בדרכים בין הנושאים שבראש סדר העדיפויות שלהן. נדרשת מעורבות רבה יותר של הרשויות המקומיות בחברה הערבית ושל הגורמים

הממשלתיים הנוגעים בדבר לשם קידום הבטיחות בדרכים ולהובלת פעולות שייתנו מענה לאוכלוסיות בסיכון ולמוקדי הסיכון. יצוין כי הפרק בנושא זה מתפרסם גם בשפה הערבית.

באזור שומרון הוקם תאגיד מים וחברות בו שתי רשויות מקומיות בלבד. הרשויות המקומיות האחרות בשומרון מספקות בעצמן שירותי מים וביוב לתושביהן. בביקורת בנושא **בסוגיות נבחרות במשק המים בשומרון** הועלה כי במרבית היישובים בשומרון אירעו בשנים האחרונות הפסקות רבות באספקת המים בשל כמה סיבות עיקריות, בהן תשתיות שלא טופלו בעשרות השנים האחרונות וכן עלייה ניכרת בצריכת המים, מפאת גידול במספר התושבים שלא לווה בגידול מקביל במקורות המים. הביקורת העלתה ליקויים במתן השירות בתחום זה לתושבי השומרון, המחייבים טיפול הן ברמה הלאומית והן ברשויות המקומיות. לשם שיפור אספקת המים נדרשים בין היתר טיפול יסודי בתשתיות, שתכליתו לצמצם את אובדן המים.

האלימות במשפחה היא תופעה חברתית קשה, וההתמודדות עימה מציבה אתגר קשה ומרכזי לפני משרדי הממשלה הייעודיים, שירותי הרווחה המוניציפליים וגורמי המשטרה. ממצאי הביקורת בנושא **מניעת אלימות בין בני זוג וטיפול בנפגעה בעיריית רמלה** מדגישים את הצורך בהשלמת יישום ההמלצות של ועדה מקצועית ארצית שהוקמה לטיפול בנושא; בגיבוש פתרונות לבעיית אי-האיוש של משרות רבות? של עובדים סוציאליים שתפקידם למטפל במעשי אלימות במשפחה בעיריית רמלה וברמה הכלל-ארצית; בהגברת שיתוף הפעולה והתיאום בין המחלקה לשירותים חברתיים ברמלה, בין המרכז לשלום המשפחה הפועל בעיר ובין גורמי מקצוע אחרים (המשטרה וגורמי חינוך ובריאות) כדי לשפר את הטיפול בנפגעי האלימות במשפחה; ביישום שיטתי וסדור של פעולות הסברה ואיתור למניעת מעשי אלימות במשפחה ולגילויים גם בקרב מגזרים ייחודיים; בטיפול מיידית, לפי הנהלים שנקבעו בנושא, בנפגעי אלימות במשפחה ובמחולליה; בהכשרת אנשי מקצוע לטיפול במגזרים ייחודיים. כל זאת כדי למנוע ככל האפשר אלימות מסוג זה ולשפר את הטיפול בנפגעה.

הכנתו של הדוח הצריכה מאמץ רב של עובדי משרד מבקר המדינה, אשר עמלו על הכנתו במלוא המקצועיות, היסודיות, ההגינות והקפדנות, ואשר ממלאים את תפקידם הציבורי מתוך הרגשת שליחות של ממש. תודתי נתונה להם.

לא נעלם מעיניי כי ברשויות מקומיות רבות נעשו פעולות חיוביות לרווחת התושבים, והבולטות שבפעולות אלו קיבלו ביטוי בדוחות הביקורת. לצד זאת, חובתן של הרשויות לתקן את הליקויים שהועלו בדוח זה, במטרה לשפר את איכות החיים והסביבה של תושבי ישראל.

מתניהו אנגלמן

מבקר המדינה
ונציב תלונות הציבור

ירושלים, תמוז התש"ף
יולי 2020